

อาริสโตเติล : การเลือกตั้งกับความเป็นประชาธิปไตย (ตอนที่หนึ่ง)

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร*

ในปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่ย่อมรู้ว่าสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคคือหลักการสำคัญของ การปกครองระบอบประชาธิปไตย และการแสดงออกของการกระทำที่สะท้อนถึงการมีอยู่จริงของ หลักการดังกล่าวก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผู้คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเป็นสำคัญ แม้ว่าจริงๆ แล้ว การเลือกตั้งเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจำนวน ไม่น้อยได้ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งในฐานะเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งของการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย¹ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย สิ่งแรกๆ ที่ต้องจัดให้มีขึ้นนอกเหนือไปจากรัฐธรรมนูญและพรรคการเมือง ก็คือ การเลือกตั้ง เพราะการ เลือกตั้งคือหนทางที่จะทำให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยแสดงเจตน์จำนงค์ความต้องการ ของตนผ่านกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติและการบริหาร ด้วยเหตุนี้ โดยทั่วไป มักจะไม่มีผู้สงสัยเคลือบแคลงใจในความสัมพันธ์อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ระหว่างการ เลือกตั้งกับความเป็นประชาธิปไตย

I

แต่ถ้าใครได้มีโอกาสอ่านหนังสือเล่มหนึ่งของโจเซฟ โอเบอร์ (Josiah Ober) ศาสตราจารย์ ด้านคลาสสิกแห่งมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน ผู้เชี่ยวชาญการเมืองการปกครองกรีกโบราณ จะต้อง ประหลาดใจ เพราะในหนังสือเล่มนั้น โอเบอร์ได้กล่าวว่า การเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเป็น

* หัวหน้าภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Martin Harrop and William L. Miller, *Elections and Voters: A Comparative Introduction*, (Hamshire: MacMillan: 1987), p. 1; Richard Topf, "Electoral Participation" in *Citizens and the State*, edited by Hans-Dieter Klingemann and Dieter Fuchs, (Oxford: Oxford University Press: 1995), pp. 27-51;

ประชาธิปไตย (undemocratic)² โดยเขาอ้างอิงถึงที่มาของความคิดดังกล่าวจากหนังสือ *the Politics* ของอริสโตเติล นักคิดนักปรัชญากรีกโบราณเมื่อประมาณสองพันกว่าปีมาแล้ว

ผู้ที่ศึกษาความคิดของอริสโตเติลย่อมทราบดีว่า อริสโตเติลมิได้ชื่นชมกับระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์เท่าไรนัก³ แม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่า เขาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของพลเมืองก็ตาม⁴ แต่การที่เขาเห็นว่า การเลือกตั้งไม่เป็นประชาธิปไตยนั้น ไม่น่าจะถือว่าเป็นอคติที่เขา มีต่อประชาธิปไตย เพราะความคิดที่ว่า การเลือกตั้งไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตยของอริสโตเติล สอดคล้องกับความเชื่อของมหาชนพลเมืองเอเธนส์และรวมทั้งแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตย

² Josiah Ober, *Mass and Elite in Democratic Athens: Rhetoric, Ideology, and the Power of the People* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press: 1989), p. 7. หนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัล “the Goodwin Award of Merit” ใน ค.ศ. 1989 โอเบอร์เป็นนักวิชาการด้านคลาสสิกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในแนวมาร์กซิสต์

³ Aristotle, *Politics*, Book III, Chapter VII; R.G. Mulgan, *Aristotle's Political Theory: An Introduction for Students of Political Theory*, (Oxford: Clarendon Press: 1987, rpt.), pp. 73-75.

⁴ Jeremy Waldron, *The Dignity of Legislation*, (Cambridge: Cambridge University Press: 1999), Chapter 5: Aristotle's multitude, pp. 92-123. วอลดรอน (Waldron) กล่าวว่า ที่ผ่านมา ข้อความบางตอนในบทที่ 11 เล่มที่ 3 ในหนังสือ *the Politics* ไม่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการในปัจจุบันเท่าที่ควร โดยเฉพาะการนำมาศึกษาเพื่อทำความเข้าใจหรือสร้างทฤษฎีประชาธิปไตย ข้อความดังกล่าวมีเนื้อหาดังต่อไปนี้:

“สำหรับคนหมู่มาก แต่ละคนในหมู่นี้ถ้าจะไม่ใช่คนดี
วิเศษ แต่เมื่อพวกเขามารวมตัวกันก็อาจจะดีกว่าคนดีคนเก่ง
ไม่กี่คน (the few good) ถ้าไม่ได้พิจารณาแต่ละคน
แต่พิจารณาโดยรวม (collectively) มันก็เปรียบได้กับงานเลี้ยง
ที่คนจำนวนมากมาช่วยกันย่อมดีกว่างานที่จัดโดยคนเดียว
เพราะแต่ละคนในหมู่นี้จำนวนมากมีส่วนของความดีความ
สามารถ (*arete*) และมีปัญญาความรู้ (practical wisdom) และ
เมื่อพวกเขามาพบรวมกัน เปรียบได้กับมารวมกันเป็นคนๆเดียว
ผู้ซึ่งมีขามือ และมีสมอง และรวมถึงลักษณะและความคิดต่างๆ
หลากหลาย ด้วยเหตุนี้ คนหมู่มากจึงเป็นผู้ตัดสินที่ดีกว่าคน
คนเดียวในเรื่องดนตรีและกวี เพราะบางคนเข้าใจบางส่วน
และอีกคนเข้าใจส่วนอื่น และโดยรวมทั้งหมด พวกเขาก็เข้าใจ
ทั้งหมด” (Aristotle, *Politics*, (Cambridge, Massachusetts: Harvard
University Press: 1990, rpt.), Book II, Chapter III, 1281a43-b9.

เอเธนส์⁵ อาริสโตเติลกล่าวถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยของการเลือกตั้งใน the Politics ไว้สองแห่ง นั่นคือ 1273b35-41 ในเล่มสาม และ 1294a30-1294b9 ในเล่มสี่ อันมีใจความดังต่อไปนี้ :

“สำหรับโซลอน (Solon) เขาได้รับการยอมรับจากคนส่วนหนึ่งว่า เป็นผู้บัญญัติกฎหมายที่ดี ในฐานะที่เขาได้ยุติการปกครองแบบ คณาธิปไตย (oligarchy) เมื่อมันเป็นระบอบที่ใช้ไม่ได้ (unqualified) และเขายังได้ปลดปล่อยผู้คนจากการเป็นทาสและสถาปนาระบอบ ประชาธิปไตยแรกเริ่มดั้งเดิมของเราขึ้น (our traditional democracy) ด้วยความสามารถในการผสมผสานวิธีแนวทางการปกครอง (constitution, *politeian*): (โดยมีส่วนผสมต่างๆดังนี้: ผู้เขียน) สภาฮิโ- ปากัส ซึ่งมีลักษณะความเป็นคณาธิปไตย, เจ้าหน้าที่ปกครองผู้มา จากการเลือกตั้งซึ่งมีลักษณะความเป็นอภิชนาธิปไตย, และศาลซึ่งเป็นประชาธิปไตย” (1273b35-41)

จากข้อความดังกล่าว ช่วยให้เราทราบถึงเกณฑ์ของวิถีทางการปกครองในลักษณะต่างๆ ทั้ง สามรูปแบบตามความเข้าใจของอาริสโตเติล ไม่ว่าจะเป็นคณาธิปไตย อภิชนาธิปไตยและ ประชาธิปไตย อาริสโตเติลเห็นว่า การปฏิรูปทางการเมืองของโซลอนมีลักษณะของการผสมผสานวิถี การปกครองทั้งสามรูปแบบ นั่นคือ การคงไว้ซึ่งสภาฮิโปากัสซึ่งเป็นสภาของชนชั้นสูงผู้เป็นเจ้าของ ที่ดินและมีอำนาจในการปกครองเดิมของเอเธนส์ทำหน้าที่รับผิดชอบ อันแสดงถึงการใช้เกณฑ์ของ การครอบ ครองทรัพย์สินในการมีอำนาจทางการเมืองดังกล่าว ซึ่งอาริสโตเติล เรียกรูปแบบดังกล่าว ว่าเป็นคณาธิปไตย ส่วนเจ้าหน้าที่ปกครอง โซลอนให้ใช้วิธีการเลือกตั้งจากบุคคลที่มีความสามารถ หรือได้รับความยอมรับจากผู้คน ซึ่งแสดงถึงการใช้เกณฑ์ของผู้ที่มีความชำนาญความสามารถ ถือเป็น รูปแบบของอภิชนาธิปไตย ส่วนคณะลูกขุนที่มาทำหน้าที่ศาล โซลอนใช้วิธีการจับฉลาก (elected by lot) เลือกมาจากมหาชนพลเมืองทั่วไป และการจับฉลากนี้เองที่อาริสโตเติลเห็นว่าเป็นวิถีทางที่เป็น ประชาธิปไตยจริงๆ

ส่วนข้อความในเล่มสี่ 1294a30-1294b17 ก็เช่นเดียวกัน คือมีเนื้อหาที่อธิบายให้ความชัดเจน เกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบการปกครองต่างๆ ดังต่อไปนี้ :

“ต่อจากสิ่งที่ได้กล่าวไปแล้ว จะขอกล่าวถึงวิถีทางที่รูปแบบการ

⁵ ดูสุนทรพจน์ของเพอริคลีส (Pericles) ในพิธีไว้อาลัยพลเมืองเอเธนส์ผู้สูญเสียชีวิตในสงครามกับ สปาร์ตาใน Thucydides, The History of the Peloponnesian War.

ปกครองที่เรียกว่าประชาธิปไตยและคณาธิปไตยถือกำเนิดขึ้นและวิธีการที่ต้องในการสถาปนาจัดตั้งรูปแบบการปกครองทั้งสอง ในเวลาเดียวกัน ลักษณะสำคัญที่เป็นตัวกำหนดความเป็นประชาธิปไตยและคณาธิปไตยจะปรากฏให้เห็นชัดเจน; เราต้องจับความแตกต่างที่เด่นชัดระหว่างรูปแบบทั้งสองและชี้ให้เห็นลักษณะร่วม และชี้ให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากทั้งสองรูปแบบ มีหลักอยู่สามประการในการกำหนดลักษณะร่วมหรือส่วนผสม ภายใต้หลักประการแรก เราต้องพิจารณาแบบแผนในการออกกฎหมายของการปกครองทั้งสองรูปแบบ; ตัวอย่างได้แก่ กระบวนการบริหารความยุติธรรมแบบคณาธิปไตย จะจัดให้มีค่าปรับสำหรับคนรวยถ้าคนเหล่านั้นไม่ยอมมาทำหน้าที่เป็นคณะลูกขุน แต่ไม่มีค่าเบี้ยประชุมให้สำหรับคนจนถ้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว ขณะที่ในระบบอบประชาธิปไตย จะจัดให้มีค่าเบี้ยประชุมสำหรับคนจนที่มาทำหน้าที่ดังกล่าว แต่ไม่มีค่าปรับสำหรับคนรวย แต่ลักษณะที่รูปแบบทั้งสองมีเหมือนกันก็คือ การให้มีเบี้ยประชุมและค่าปรับและดังนั้น นี่คือสัญลักษณ์ของแบบแผนการปกครอง เพราะมันเป็นส่วนผสมของลักษณะแบบคณาธิปไตยและประชาธิปไตย และนี่คือวิธีการหนึ่งในการเชื่อมโยงระหว่างสองรูปแบบดังกล่าว หลักประการที่สอง จะพิจารณาสิ่งที่เป็นลักษณะกลางๆ ของกฎกติกาของแต่ละรูปแบบ; ตัวอย่างคือ ประชาธิปไตยอนุญาตให้พลเมืองสามารถเข้าเป็นองค์ประชุมสภาได้โดยไม่มีเกณฑ์เรื่องทรัพย์สินเลย หรือถ้ามีก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่สำหรับคณาธิปไตย ให้ความสำคัญกับเกณฑ์เรื่องทรัพย์สินมาก แต่เมื่อเชื่อมโยงเข้าด้วยกันแล้ว จะพบว่า เราอาจจะไม่ใช่ทั้งสองแบบ แต่จะใช้เกณฑ์ที่อยู่ตรงกลางระหว่างทั้งสอง หลักประการที่สาม คือ การเชื่อมโยงของระบอบทั้งสอง โดยใช้กฎกติกาบางอย่างของคณาธิปไตยและประชาธิปไตย; ตัวอย่างได้แก่ การใช้วิธีการจับฉลากให้พลเมืองเข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่รัฐถือว่าเป็นกติกาแบบประชาธิปไตย แต่ถ้าใช้การเลือกตั้ง ก็จะเป็นแบบคณาธิปไตย

และแบบประชาธิปไตย จะไม่ใช่เกณฑ์เรื่องทรัพย์สิน แต่ถ้าเป็น
คณาธิปไตย ต้องใช้; ดังนั้น มันจึงเป็นลักษณะของอภิชนาธิปไตย
ที่เกิดขึ้นจากการนำเอาเงื่อนไขของประชาธิปไตยและคณาธิปไตย
มาผสมเข้าด้วยกัน นั่นคือ นำวิธีการเลือกตั้งของคณาธิปไตยมาผสม
เข้ากับการไม่ต้องมีเงื่อนไขเรื่องทรัพย์สิน และนี่คือ แบบผสม และ
สัญลักษณ์ของส่วนผสมที่ดีระหว่างประชาธิปไตยและคณาธิปไตยก็คือ
เมื่อมันเป็นไปได้ที่จะกล่าวถึงรูปแบบการปกครองเดียวกันในฐานะที่
เป็นทั้งประชาธิปไตยและคณาธิปไตย; เห็นได้ชัดว่า การผสมดังกล่าว
นี้ช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ ซึ่งก็คือ กรณีของรูปแบบที่อยู่ตรงกลางระ-
หว่างความสุดโต่งของประชาธิปไตยและคณาธิปไตย”

เมื่อนำข้อความดังกล่าวนี้มาพิจารณา เราจะพบประเด็นสำคัญน่าสนใจสองประเด็น
ประเด็นแรกไม่ต่างจากที่ได้จากข้อความ 1273b35-41 ในเล่มสาม นั่นคือ การเลือกตั้งไม่ได้เป็น
คุณลักษณะของประชาธิปไตย แต่เป็นลักษณะของคณาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดเงื่อนไข
ในเรื่องการครอบครองทรัพย์สิน ส่วนการเลือกตั้งโดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องทรัพย์สิน ก็ยังไม่ถือว่าเป็น
ประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยแท้ๆ ต้องใช้การจับฉลาก ไม่ใช่การเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้ง
หมายถึงการให้ค่าบางคนมากกว่าเหนือกว่าคนอื่น⁶ ประเด็นที่สอง ในทฤษฎีของอาริสโตเติล
คณาธิปไตยหรือประชาธิปไตยโดยลำพังในตัวเองมีลักษณะเงื่อนไขที่ สุดโต่งเกินไป แต่ถ้าเอามา
ผสมกันและ ใช้ลักษณะที่เป็นกลางๆ ระหว่างความสุดโต่งทั้งสอง ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีลักษณะของอภิ
ชนาธิปไตยด้วย และการปกครองรูปแบบผสมนี้ในแบบกลางๆ ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีตาม
ทฤษฎีของอาริสโตเติล ซึ่งหลักแห่งทางสายกลางทางการเมืองการปกครองของอาริสโตเติลนี้มี
อิทธิพลต่อนักรัฐศาสตร์ปัจจุบันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างแนวการปกครองระหว่างเสรีนิยมที่
เน้นปัจเจกบุคคล (liberal individualism) และแนวชุมชนสาธารณรัฐนิยมที่เน้นให้ความสำคัญกับ
ชุมชนทางการเมืองโดยรวม (republican communitarianism)⁷

⁶ Josiah Ober, *Mass and Elite in Democratic Athens: Rhetoric, Ideology, and the Power of the People*,
opcit., p. 7.

⁷ ดู Stephen G. Salkever, *Finding the Mean: Theory and Practice in Aristotelian Political Philosophy*,
(Princeton: Princeton University Press: 1990).

จากข้อความทั้งสองตอนที่กล่าวไปแล้วนี้ เห็นได้ว่า การที่อาริสโตเติลกล่าวว่า การเลือกตั้งมิได้เป็นลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยนั้น ไม่ถือว่าเป็นอคติต่อประชาธิปไตย หากแต่เป็นการย้ำถึงลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงต่างหาก โดยเฉพาะประชาธิปไตยเอเธนส์หรือประชาธิปไตยยุคโบราณหรือประชาธิปไตยในความเข้าใจของอาริสโตเติล เพราะการเลือกตั้งนั้น ถ้าไม่มุ่งกำหนดเกณฑ์ในเรื่องทรัพย์สินเงินทอง (คนาธิปไตย) ก็มุ่งไปในเรื่องคุณสมบัติความสามารถ (อภิชนาธิปไตย) แต่ประชาธิปไตยคือ การเน้นความเท่าเทียมกันของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการประชุมสภาประชาชนซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดความเป็นไปของบ้านเมือง หรือการเข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาธิปไตยที่ซื่อสัตย์ในหลักการความเสมอภาคย่อมไม่จำกัดหรือไม่ไว้วางใจพลเมืองของตนด้วยเกณฑ์ทรัพย์สินเงินทองหรือคุณสมบัติความรู้ความสามารถ เพราะถ้าจะว่ากันตามหลักการแนวคิดประชาธิปไตยในสมัยกรีกโบราณ ก็ล้วนสนับสนุนหลักการที่พลเมืองทุกคนสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้⁸ โดยเกณฑ์ของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยเอเธนส์จำกัดอยู่ที่ผู้ชายที่เป็นชาวเอเธนส์ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในกรณีของการมีส่วนร่วมในสภาประชาชน และมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปในกรณีของสภาห้าร้อย

เราพอจะสรุปได้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยเอเธนส์ แตกต่างไปจากระบบกษัตริย์คนาธิปไตยและอภิชนาธิปไตย คือการเน้นในเรื่องความเท่าเทียมกัน (isonomia) โดยมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมสำคัญสามประการคือ การคัดเลือกเจ้าหน้าที่โดยจับฉลาก (by lot) ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ (the accountability of officials) และการตัดสินใจโดยสภาประชาชน เห็นได้ชัดเจนว่าการคัดเลือกพลเมืองเข้าไปทำหน้าที่สาธารณะโดยการจับฉลากนั้นทำให้ประชาธิปไตยมีความแตกต่างไปจากการปกครองแบบอื่น โดยมีนัยที่พลเมืองทุกคนสามารถมีสิทธิที่เท่าเทียมกันที่จะปฏิบัติกิจการสาธารณะได้ เราพบว่าใน ตั้งแต่ปี 487 ก่อนคริสตกาล ตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่มาจากการจับฉลาก ไม่ใช่การเลือกตั้ง และราวปี 458/7 ก่อนคริสตกาล เอเธนส์ยังได้ขยายสิทธิกว้างขวางขึ้นแก่พลเมืองในการทำหน้าทางการปกครองระดับสูง (arkhonships) อีกด้วย อย่างไรก็ตาม มีการ

⁸ ดู Cynthia Farrar, *The Origins of Democratic Thinking: The Invention of Politics in Classical Athens*, (Cambridge: Cambridge University Press: 1989) และดูเหตุผลสนับสนุนในความสามารถทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของมนุษย์โดยโปรตาโกรัส (Protagoras) ในบทสนทนา *Protagoras* ของเพลโต

ยกเว้น ไม่ใช้การจับฉลากในตำแหน่งหน้าที่พิเศษบางตำแหน่ง นั่นคือ ตำแหน่งทางการเมืองทหาร โดยเฉพาะ แม่ทัพหรือเสนาธิการ (strategoi) ผู้ซึ่งโดยดั้งเดิมเป็นผู้บัญชาการทัพ (the ten regiments) ด้วยบรรดาผู้ที่มีตำแหน่งเทียบเท่า “นายพล” เหล่านี้ รับผิดชอบต่อความมั่นคงทางทหารของนครรัฐเอเธนส์ ซึ่งไม่สามารถใช้วิธีการจับฉลากได้ เพราะต้องอาศัยบุคคลที่มีความถนัดเชี่ยวชาญในการทหารเป็นพิเศษ⁹

จากที่กล่าวมานี้ เราสามารถสรุปได้ว่า การเลือกตั้งไม่ถือเป็นวิถีทางของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองแบบประชาธิปไตย และประชาธิปไตยที่ว่านี้คือ ประชาธิปไตยแบบโบราณหรือประชาธิปไตยเอเธนส์ และเป็นประชาธิปไตยในความเข้าใจของอาริสโตเติลและคนกรีกโบราณโดยทั่วไปด้วย

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ความเข้าใจในลักษณะสำคัญของความเป็นประชาธิปไตยดังกล่าวของอาริสโตเติลไม่ถือว่าเป็นความเข้าใจที่ผิดหรือเป็นความเข้าใจที่มีอคติแอบแฝงอยู่ เพราะสิ่งที่เขาเข้าใจ ไม่ต่างจากสิ่งที่ความเข้าใจของพลเมืองทั่วไปที่สนับสนุนประชาธิปไตย

แต่ถ้าพิจารณาจากการประเมินในเชิงคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยแล้ว เราจะพบว่า อาริสโตเติลจัดให้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นหนึ่งในรูปแบบการปกครองที่เลว ในขณะที่ค่านิยมความเชื่อทางการเมืองปัจจุบันเห็นว่า ประชาธิปไตยหรือรูปแบบการปกครองที่อำนาจอยู่ในมือของมหาชนเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด หรืออย่างน้อยก็เลวน้อยที่สุด เหตุผลที่อาริสโตเติลไม่เห็นด้วยว่า รูปแบบการปกครองที่อำนาจอยู่ในมือมหาชนจะต้องเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดหรือเลวน้อยที่สุด ก็เพราะเขาเห็นว่า ลำพังการแบ่งรูปแบบการปกครองโดยยึดหลักจำนวนหรือปริมาณของผู้มีอำนาจการปกครอง ไม่สามารถบ่งบอกได้ว่า รูปแบบการปกครองนั้นๆจะเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีหรือเลว เพราะการแบ่งดังกล่าวเป็นการแบ่งในเชิงปริมาณ มิใช่การแบ่งโดยใช้เกณฑ์เชิงคุณภาพ สำหรับอาริสโตเติล การตัดสินว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดหรือเลวน้อยที่สุด จึงเป็นการตัดสินด้วยอคติหรือความเชื่อตามกระแสนิยมมากกว่า อาริสโตเติลได้จำแนกแจกแจงรูปแบบการปกครองทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างที่เราจะรู้กันทั่วไป ดังนี้

รูปแบบการปกครอง	ดี	เลว
-----------------	----	-----

⁹ R.K. Sinclair, *Democracy and Participation in Athens*, (Cambridge: Cambridge University Press: 1993, rpt.), p. 17.

อำนาจอยู่ในมือของคนๆเดียว	กษัตริย์ (Kingship)	ทรราชย์ (Tyranny)
อำนาจอยู่ในมือของกลุ่มคน	อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)	คณาธิปไตย (Oligarchy)
อำนาจอยู่ในมือของมหาชน	รูปแบบการปกครอง (Polity)	ประชาธิปไตย (Democracy)

รูปแบบการปกครองทั้งสามแบบตามการจำแนกเชิงปริมาณของผู้มีอำนาจ สามารถเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีหรือเลวก็ได้ จะดีก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจทำการปกครองโดยคำนึงถึงความดีส่วนรวม และความดีส่วนรวมนี้ต้องอยู่ในกรอบของความยุติธรรมที่สมบูรณ์ด้วย¹⁰ การปกครองที่อำนาจอยู่ในมือของคนๆเดียว หรือกลุ่มคนหรือมหาชน โดยผู้มีอำนาจคำนึงถึงความดีส่วนรวมในการปกครอง ย่อมถือได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีได้ทั้งสิ้น สำหรับรูปแบบการปกครองที่ดีของทั้งสามแบบ คือ ระบอบกษัตริย์ ระบอบอภิชนาธิปไตยและระบอบแห่งรูปแบบการปกครอง ตามลำดับ ส่วนรูปแบบการปกครองที่เลวได้แก่ ระบอบทรราชย์ ระบอบคณาธิปไตย และระบอบประชาธิปไตย โดยผู้มีอำนาจในแต่ละระบอบที่ไม่ดีนี้ ต่างปกครองโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเท่านั้น¹¹

แน่นอนว่า ผู้ที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยย่อมมีเหตุผลและข้อโต้แย้งที่จะตอบโต้อาริสโตเติล และยืนยันว่า การประเมินตัดสินคุณค่าของประชาธิปไตยของอาริสโตเติลนั้นเต็มไปด้วยอคติ และก็นั่นเองอีกเช่นกันว่า ผู้ที่เห็นด้วยกับเหตุผลของอาริสโตเติลย่อมไม่ยอมรับคำวิจารณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การตีความประเมินคุณค่าระบอบประชาธิปไตย มิใช่จุดประสงค์หลักของบทความนี้ จึงไม่ขอลงไปในรายละเอียดของประเด็นดังกล่าว เพราะจุดประสงค์ของการเขียนบทความนี้คือ ต้องการชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งไม่ใช่สิ่งที่เป็นประชาธิปไตย ตามการให้เหตุผลของอาริสโตเติล

ประชาธิปไตยแบบกรีกโบราณในทางทฤษฎีความคิดจะเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีหรือไม่เพียงไรนั้น ก็คงยังเป็นเรื่องที่ต้องถกเถียงกันอยู่ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง ประชาธิปไตยเอเธนส์ได้พบกับความเสื่อมถอยโดยมีสาเหตุสำคัญสืบเนื่องมาจากการพ่ายแพ้สงครามและภัยพิบัติต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากที่เอเธนส์พ่ายแพ้สงครามแห่งแคโรเนีย (Chaeronea) ในปี 338 ก่อนคริสตกาล โดยปราศต่อกองทัพของพระเจ้าฟิลลิปที่สองแห่งมาซิโดเนีย (Macedon) เงื่อนไชดังกล่าวนี้ได้สั่นคลอนพื้นฐานความคิดความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยของชาวเอเธนส์ อันนำเอเธนส์ไปสู่

¹⁰ ดู ไชยันต์ ไชยพร, **แนวคิดทางการเมืองและสังคม** หน่วยที่ 2 แนวคิดทางการเมืองและสังคมของอาริสโตเติล บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2547, หน้า 11-18.

¹¹ ไชยันต์ ไชยพร, **แนวคิดทางการเมืองและสังคม** หน่วยที่ 2 แนวคิดทางการเมืองและสังคมของอาริสโตเติล, เพิ่งอ้าง, หน้า 18-19.

อวสานของการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งผู้ที่ไม่ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว อย่างพวก คณาธิปไตยในเอเธนส์ ย่อมพิพากษาว่า ประชาธิปไตยเอเธนส์ล่มสลายลงเพราะความเป็น ประชาธิปไตยทำลายตัวมันเอง นั่นคือ การให้อำนาจการปกครองและการตัดสินใจแก่สภาประชาชนที่ เต็มไปด้วยมหาชนคนส่วนใหญ่ที่ยากจนไร้วิสัยทัศน์ (demos) เห็นแก่ตัว ใจเขลาและละโมภ ซึ่งนำ เอเธนส์ไปสู่ความหายนะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าระบอบประชาธิปไตยจะให้เสรีภาพทางความคิด และการพูด (isagoria) แก่พลเมืองทุกคน ซึ่งหมายความว่า พลเมืองที่มีความรู้ความสามารถย่อมมี โอกาสที่จะแสดงออกซึ่งความคิดและเหตุผลของตนในสภาประชาชนได้อย่างเสรี แต่กระนั้น ผู้ที่ไม่ เห็นด้วยกับประชาธิปไตยอย่างอนาคซิส (Anarcharsis) ก็วิจารณ์การเมืองในระบอบประชาธิปไตย เอเธนส์ไว้ว่า “ในกรีซ คนฉลาดอธิบายเรื่องกิจการสาธารณะ แต่เหล่าคนโง่เป็นผู้ตัดสินใจ”¹²

พวกคณาธิปไตยย่อมเห็นว่า การที่เอเธนส์ตัดสินใจเข้าสงครามที่ซิชิลี (Sicily) นำมาซึ่งความ พ่ายแพ้และความอ่อนแอทางกำลังรบ และในที่สุด ทำให้เอเธนส์พ่ายแพ้สงครามเพโลพอนนีเซียน (the Peloponnesian War) ต่อสปาร์ตา เพราะสภาประชาชนอันประกอบด้วยมหาชน (demos) คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ละโมภหวังจะได้ทรัพย์สินสมบัติจากชัยชนะในการสงคราม แต่ในทางกลับกัน ความล่ม สลายของประชาธิปไตยเอเธนส์อาจจะมีได้มาจากเหตุผลในตัวมันเองอย่างที่พวกคณาธิปไตยกล่าวหา แต่อาจจะเป็นด้วยเหตุผลในทางการทหารก็เป็นได้ เพราะไม่ใช่เฉพาะระบอบประชาธิปไตยแบบ โบราณที่อาจจะกระหายสงครามเช่นนั้น แต่รูปแบบการปกครองอื่นๆที่ผู้ปกครองเต็มไปด้วยความ กระหายอยากในความมั่งคั่งและการแผ่ขยายอำนาจในการตักตวงทรัพยากรก็สามารถจะนำพาเข้าสู่ สงครามได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ในที่สุดแล้ว การปกครองแบบประชาธิปไตยในเอเธนส์ก็สิ้นสุดลงใน ราว 321 ก่อนคริสตกาล หลักการและแบบแผนการปกครองแบบประชาธิปไตยเอเธนส์ก็สิ้นสุดลงตาม ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการความเสมอภาคของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ ปราบกฎเป็นรูปธรรมโดยผ่านวิธี การจับฉลากโดยพลเมืองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นสภาประชาชนหรือตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติตามเจตน์จำนงของสภา ประชาชน

III

¹² ดู Plutarch, *The Rise and Fall of Athens: Nine Greek Lives* by Plutarch, translated with an introduction by Ian Scott-Kilvert, (Harmonsworth: Penguin Books: 1985, rpt.) p. 47.

แม้ว่าเราสามารถกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า อาริสโตเติลไม่ใช่พวกคณาธิปไตย แต่กระนั้น ทรรศนะที่เขามีต่อประชาธิปไตยก็ดูจะไม่แตกต่างไปจากพวกคณาธิปไตยเท่าไรนักในประเด็นที่เพิ่งกล่าวไปข้างต้นนี้ และเป็นสิ่งที่เราเข้าใจได้ว่า ทำไมประชาธิปไตย (democracy) สำหรับอาริสโตเติล จึงถูกจัดให้อยู่ในประเภทของรูปแบบการปกครองที่ไม่ดี และกล่าวได้ว่า ในเวลาต่อมา ทรรศนะดังกล่าวของอาริสโตเติลก็มีอิทธิพลทำให้คำว่า “ประชาธิปไตย—demokratia” กลายเป็นของต้องห้าม ในทางการเมืองการปกครองในเวลาต่อมา อย่างเช่น ในช่วงศตวรรษที่สิบเอ็ดและสิบสอง โดยเฉพาะในอิตาลี นครรัฐเล็กๆ มีการปกครองที่ถูกจัดว่าเป็นการปกครองตนเองของประชาชนและมีการเลือกตั้ง โดยตำแหน่งทางการเมืองทุกตำแหน่งจะต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น และผู้มีสิทธิเลือกตั้งคือผู้ชาย ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว และจะต้องเป็นคนที่เกิดในพื้นที่หรือพำนักอาศัยอยู่มาเป็นเวลาพอสมควร เท่านั้น¹³ ซึ่งรูปแบบการปกครองนี้ รู้จักกันในนามของ “นครรัฐ-สาธารณรัฐ” (the city-republics) หมายใช้ “ประชาธิปไตย” ไม่

อย่างไรก็ตาม ถ้าเราลองตัดประเด็นเรื่องการจำกัดสิทธิในการเลือกตั้งให้เฉพาะแต่ผู้ชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวแล้ว การปกครองแบบนคร-สาธารณรัฐอิตาลีเหล่านี้มีความคล้ายคลึงระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ไม่น้อย แต่ไม่ใช่ประชาธิปไตยตามที่อาริสโตเติลและคนกรีกโบราณเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างการที่กำหนดให้ตำแหน่งทางการเมืองทุกตำแหน่งต้องมาจากการเลือกตั้ง แต่กระนั้น รูปแบบการปกครองแบบนคร-สาธารณรัฐอิตาลีเหล่านี้หาใช่ต้นแบบของการปกครองแบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ภายใต้รัฐชาติในปัจจุบันอยู่ดี ด้วยเหตุผลสองประการ นั่นคือ ประการที่หนึ่ง นคร-สาธารณรัฐขาดเสถียรภาพอย่างยิ่ง และดำรงอยู่ได้เพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ สาเหตุมาจากการที่ชนชั้นสูงที่ได้รับเลือกเข้าไปทำงานในสภาการปกครอง (ruling councils) มักจะกลายเป็นผู้มีอำนาจครอบงำในสภา อันเป็นผลให้พลเมืองเกิดการแบ่งแยกกันเองตามภูมิลำนาท้องถิ่นต่างๆ และเลือกสภาการปกครองของตนเองขึ้นเพื่อท้าทายอำนาจของกลุ่มผู้นำที่ครอบงำดังกล่าว ซึ่งในที่สุดแล้ว ก่อให้เกิดความขัดแย้งและสงครามกลางเมืองตามมา¹⁴ ประการที่สอง ผู้ที่สนับสนุนระบอบนคร-สาธารณรัฐที่ดูคล้ายกับระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ในปัจจุบัน หากได้เรียกระบอบการปกครองของตนว่าเป็นระบอบประชาธิปไตย หรือแม้แต่ตามความหมายของประชาธิปไตยเอเธนส์ก็ตาม

¹³ Quintin Skinner, “The Italian City-Republics” in *Democracy The Unfinished Journey 508 BC to AD 1993*, edited by John Dunn, (Oxford: Oxford University Press: 1992), p. 60.

¹⁴ Quintin Skinner, “The Italian City-Republics” in *Democracy The Unfinished Journey 508 BC to AD 1993*, *ibid.*, p. 58.

ดังนั้น การเข้าใจว่าการปกครองแบบนคร-สาธารณรัฐอิตาลีเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงเป็นความผิดพลาดในทางวิชาการอย่างร้ายแรง แต่กระนั้น รูปแบบการปกครองดังกล่าวนี้ก็มีคุณูปการต่อประวัติศาสตร์ทฤษฎีประชาธิปไตยสมัยใหม่อยู่ไม่น้อย ในฐานะที่มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกันในประเด็นของการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเราใช้หลักการวิเคราะห์แยกแยะลักษณะหรือรูปแบบการปกครองของอาริสโตเติล จะเห็นได้ว่า แม้ว่าการปกครองแบบ “นครรัฐ-สาธารณรัฐอิตาลี” นี้¹⁵ จะมีลักษณะของการปกครองตนเอง (self-government) ในระดับหนึ่ง แต่ก็มีใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยในแบบดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในเอเธนส์ หากแต่เป็นการปกครองในลักษณะผสมระหว่างคณาธิปไตยกับประชาธิปไตย แต่ก็ทำให้เกิดการปกครองแบบผสมในแบบทางสายกลางอย่างที่อาริสโตเติลสร้างเป็นแนวทางทฤษฎีไว้-----นั่นคือ การเลือกตั้งโดยปราศจากเงื่อนไขคุณสมบัติทางทรัพย์สินเพื่อป้องกันมิให้เกิดการครอบงำโดยกลุ่มผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยหวังให้ใครก็ได้ที่มีคุณสมบัติความสามารถได้รับการเลือกตั้งเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง-----เพราะแม้ว่าจะไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขการมีทรัพย์สินเป็นเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นชนชั้นสูงที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเหนือผู้คนทั่วไป

III. I

ถ้าเราทบทวนที่มาของข้อเสนอการปกครองแบบผสมในแบบทางสายกลางของอาริสโตเติลในการแก้ปัญหาความสุดโต่งของหลักการคณาธิปไตยและประชาธิปไตย จะพบว่าอาริสโตเติลพบข้อบกพร่องในหลักการทั้งสอง นั่นคือ คณาธิปไตยเน้นในเรื่องเกณฑ์คุณสมบัติของการมีทรัพย์สิน โดยเชื่อว่าหลักความเสมอภาคไม่สามารถก่อให้เกิดความยุติธรรม เพราะถ้าให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านการจับฉลาก จะเกิดความยุติธรรม เพราะคนไม่ได้มีคุณสมบัติและความสามารถเท่าเทียมกัน จะให้มีสิทธิเท่าเทียมกันไม่ได้ คณาธิปไตยยังเชื่อว่า ความแตกต่างในทางทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวนำไปสู่ความแตกต่างในด้านอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในด้านใดๆก็ตาม ส่วนประชาธิปไตยเน้นในเรื่องความเท่าเทียมกันของความเป็น

¹⁵ ด้วยเหตุที่รูปแบบการปกครองดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเฉพาะในอิตาลี นักวิชาการจึงเรียกรูปแบบการปกครองดังกล่าวนี้ว่า “นคร-สาธารณรัฐอิตาลี” ดู Quintin Skinner, “The Italian City-Republics” in *Democracy The Unfinished Journey 508 BC to AD 1993*, ibid., pp. 57-69.

พลเมืองทุกคนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเท่าเทียมกันกำหนดจากสถานะกำเนิดของความ เป็นเสรีชนและความเป็นชาวเมืองนั้นๆ ซึ่งหมายถึงความเป็นพลเมืองเอเธนส์นั่นเอง และเชื่อว่า เมื่อ แต่ละคนมีความเท่าเทียมกันในความเป็นพลเมือง ก็ย่อมจะมีความเท่าเทียมกันในเรื่องของ ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย และถือเป็นความยุติธรรมที่แท้จริงแล้ว

สำหรับอาริสโตเติล หลักการทั้งสองนี้ยังห่างไกลจากความยุติธรรมที่สมบูรณ์ เพราะความคิด แบบคนอาธิปไตยที่เชื่อว่า ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวนำไปสู่ความแตกต่างในด้าน อื่นๆตามมานั้น เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องเสมอไป เพราะไม่จำเป็นว่า คนรวยจะต้องมีคุณธรรม ความสามารถเหนือกว่าคนจน ขณะเดียวกัน หลักการความคิดประชาธิปไตยที่เชื่อว่าความเท่าเทียม กันของความเป็นพลเมืองเพียงด้านเดียวจะนำไปสู่สิทธิที่เท่าเทียมกันในเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่อง การเมืองนั้น ก็ไม่ถูกต้อง เพราะไม่ใช่ทุกคนที่จะมีคุณธรรมความสามารถในการบริหารงานสาธารณะ

ดังนั้น หลักการความเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาธิปไตยที่ปรากฏตัว ออกมาในรูปของการจับฉลากก็ย่อมไม่ถูกต้อง แต่ครั้งจะให้กลุ่มคนผู้มีทรัพย์ปกครองก็ย่อมไม่ถูกต้อง อีกเช่นกัน ดังนั้น การปกครองโดยคนที่ดีที่สุด (the rule of the best men) ย่อมเป็นคำตอบหรือ ทางออกที่ดีที่สุดของอาริสโตเติลตามตรรกะที่กล่าวมานี้ ¹⁶ และการปกครองโดยคนดีที่สุดได้แก่ การ ปกครองในระบบกษัตริย์หรืออภิชนาธิปไตย โดยไม่ต้องผ่านการเลือกตั้งหรือจับฉลาก ซึ่งแม้ว่าจะมี ความคล้ายคลึงกันกับระบบทราชาธิปไตยในประเด็นจำนวนผู้มีอำนาจการปกครองสูงสุด แต่แตกต่างกันที่คุณภาพและเป้าหมายในการปกครอง ¹⁷

การปกครองโดยคนดีที่สุด แม้ว่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุด แต่ก็มีความเป็นอุดมคติสูง ซึ่งอาริสโต เติลเองก็ตระหนักดี ด้วยเหตุนี้ เขาจึงได้เสนอคำตอบที่แม้ว่าจะไม่ดีที่สุด แต่ก็ เป็นทางออกที่พอจะเป็น จริงในทางปฏิบัติได้ ¹⁸ และคำตอบที่ไม่ดีที่สุดแต่เป็นสิ่งที่พอปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงได้ก็คือ การปกครอง แบบผสมในแบบทางสายกลาง ซึ่งเป็นส่วนผสมในส่วนที่ดีของประชาธิปไตยและคนาธิปไตย นั่นคือ ใช้ด้านดีของหลักความเท่าเทียมกันของประชาธิปไตย และใช้ด้านดีของหลักความแตกต่างของ คนาธิปไตย ซึ่งนำมาสู่การปกครองแบบอภิชนาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง ¹⁹

¹⁶ R.G. Mulgan, *Aristotle's Political Theory*, opcit., "Chapter Five: The Rule of the Best Men", pp. 78-102.

¹⁷ Ibid. หรือดู ไชยันต์ ไชยพร, **แนวคิดทางการเมืองและสังคม** หน่วยที่ ๒ แนวคิดทางการเมืองและสังคมของอา ริสโตเติล, อ้างแล้ว, หน้า 17-18

¹⁸ R.G. Mulgan, *Aristotle's Political Theory*, opcit., "Chapter Six: Practical Preferences", pp. 102-115.

¹⁹ R.G. Mulgan, *Aristotle's Political Theory*, opcit., p. 114.

III. II

หลังประชาธิปไตยเอเธนส์สิ้นสุดลง “ประชาธิปไตย” ได้เริ่มเป็นคำที่รู้จักกันขึ้นมาอีกครั้งแต่เป็นคำที่น้อยในแง่ลบ ที่เห็นได้ชัดคือ ในยุโรปสมัยกลาง วิลเลียมแห่งเมอเบค (William of Moerbeke) ได้แปล *the Politics* ของอริสโตเติลเป็นภาษาละตินเป็นครั้งแรกในตอนกลางของศตวรรษที่สิบสาม และได้แปลหรือทับศัพท์คำว่า *demokratia* จากเล่มสามของหนังสือดังกล่าวว่าหมายถึงการปกครองของประชาชน²⁰ และแม้ว่าคำว่า “ประชาธิปไตย” จะเริ่มอยู่ในกระแส แต่บรรดาผู้นิยมในระบอบ “นคร-สาธารณรัฐ” ต่างพากันรู้สึกหวาดกลัวเมื่อได้ยินคำว่า “ประชาธิปไตย” ตามนัยการแปลของเมอเบค เพราะคำว่าประชาธิปไตยหมายถึงหนึ่งในรูปแบบการปกครองที่จะเมิดการปกครองที่ดี (one of the transgressions of good government) ด้วยมหาชนที่มีอำนาจในการปกครองใช้อำนาจไปเพื่อประโยชน์ของตนเอง และที่สำคัญ ประชาชนหรือมหานชนดังกล่าวนี้คือ *demos* หรือคนส่วนใหญ่ที่เป็นคนจนตามความเข้าใจของอริสโตเติล²¹

หลังจากนั้น ต่อมาในศตวรรษที่สิบสาม คำว่า “ประชาธิปไตย” มีความหมายในทางลบมากยิ่งขึ้น จากงานของโทมัส อควไนัส (St. Thomas Aquinas) ผู้ซึ่งมีความนิยมชมชอบในการปกครองตนเองแบบนคร-สาธารณรัฐ เขาเห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เลวร้ายดังที่เขาได้กล่าวไว้ในบทที่สี่ของ *On Princely Government* ว่า “เห็นได้ว่า จากประสบการณ์ของนครรัฐที่ปกครองโดยคณะผู้ปกครองที่มาจากการศึกษาและมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี มีความสามารถกว่ากษัตริย์ที่ปกครองเหนือนครรัฐสามที่นครเสียอีก”²² และในทางตรงข้าม “เราเรียกรูปแบบการปกครองว่าเป็นประชาธิปไตย ในยามเมื่อระบอบนั้นปราศจากซึ่งคุณธรรมและเมื่อมันดำเนินไปภายใต้มหาชนคนส่วนใหญ่.....ประชาธิปไตยคือรูปแบบของอำนาจมหาชนที่คนชั้นล่างธรรมดา (the common people) กัดขี้นกรวยด้วยกำลังของการเป็นคนส่วนใหญ่ ผลที่ตามมา ก็คือ มหาชนทั้งมวลได้กลายเป็นทรราชย์แบบหนึ่ง”²³

²⁰ Quintin Skinner, “The Italian City-Republics”, opcit., p. 59.

²¹ Quintin Skinner, “The Italian City-Republics”, opcit., p. 59.

²² Quintin Skinner, “The Italian City-Republics”, opcit., pp. 59-60.

²³ Quintin Skinner, “The Italian City-Republics”, p. 60.

IV

ถัดจากรูปแบบการปกครองแบบนคร-สาธารณรัฐอิตาลีที่มีลักษณะของการเป็น
คณาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง เราจะมาพิจารณากลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของอังกฤษใน
ศตวรรษที่สิบหก ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญในการแผ้วทางไปสู่ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ เพราะกล่าวได้
ว่า ความเคลื่อนไหวทางการเมืองในอังกฤษในช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นขบวนการทางการเมือง
สมัยใหม่กลุ่มแรกที่มีแนวคิดออกไปในทางประชาธิปไตย โดยเฉพาะการมีรัฐบาลแบบตัวแทนใน
บริบทของชาติ ไม่ให้การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในบริบทของนครรัฐเล็กๆที่ผ่านมา²⁴
ขบวนการทางการเมืองนี้รู้จักกันในนามของ “นักต่อสู้เพื่อความเท่าเทียม” (the Levellers)

นัยของความเท่าเทียมกันของขบวนการทางการเมืองดังกล่าวนี้ มุ่งเน้นไปที่การยกเลิกความ
แตกต่างทางฐานะชนชั้นระหว่างขุนนางและสามัญชนเป็นหลัก แม้ว่า จะมีสมาชิกบางคนในขบวนการ
ดังกล่าวมุ่งต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันในที่ดินและทรัพย์สินด้วยก็ตาม²⁵ ขบวนการดังกล่าวเป็นกลุ่ม
เคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่มแรกที่เรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญที่กำหนดเนื้อหาปกป้องพิทักษ์สิทธิของ
พลเมืองจากการคุกคามของอำนาจรัฐอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร พวกเขาเป็นกลุ่มแรกที่มีแนวคิดใน
เรื่องสิทธิแบบสมัยใหม่ อันทำให้สิทธิเป็นสิ่งที่พรากจากไม่ได้ (inalienable) จากความเป็นพลเมือง
รวมทั้งสิทธิในการนิ่งเฉย (the right to silence) เพื่อพิทักษ์ปกป้องมิให้มีการทรมานเพื่อค้นหาคำ
สารภาพ อันเป็นวิธีการที่กระทำกันโดยปกติในกระบวนการยุติธรรมของยุโรปในสมัยนั้น และเรียกร้อง
ให้มีสิทธิในการมีตัวแทนทางกฎหมายหรือทนายในคดีความ ตลอดจนสิทธิในการมีเสรีภาพทาง
ความคิดความเชื่อ (the right to freedom of conscience) และการโต้แย้ง สิทธิในความเสมอภาคต่อ
กฎหมาย สิทธิในเสรีภาพในการค้าขาย สิทธิในการลงคะแนนเสียง และสิทธิในการปฏิบัติถ้าถูก
ปกครองโดยทราชา²⁶ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ สิทธิเสรีภาพในสิ่งพิมพ์ (the right to
freedom of press) ซึ่งเป็นเหตุผลอันชอบธรรมที่ทำให้กลุ่ม “นักต่อสู้เพื่อความเท่าเทียม” นี้ได้ชื่อว่า
เป็น “บิดาแห่งทฤษฎีประชาธิปไตยสมัยใหม่” (the founding fathers of modern democratic

²⁴ David Wooton, “The Levellers”, in *Democracy The Unfinished Journey 508 BC to AD 1993*, opcit., p. 71.

²⁵ David Wooton, “The Levellers”, *ibid.*, p. 73.

²⁶ David Wooton, “The Levellers”, *ibid.*, p. 71.

theory) เพราะในช่วงแรกของโลกแห่งประชาธิปไตยสมัยใหม่ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน
กลไกสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยก็คือ สื่อสิ่งพิมพ์ (the printing press) ²⁷

แม้ว่า ขบวนการทางการเมืองที่ว่าจะต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า
พวกเขากำลังเรียกร้องให้มีระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุที่คำและความหมายของ “ประชาธิปไตย”
(democracy) ตามความเข้าใจของพวกเขาหมายถึง รูปแบบการปกครองที่เลวที่สุด ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็น
ผลพวงจากอิทธิพลมุมมองของอาริสโตเติลที่มีต่อประชาธิปไตย (น่าจะกล่าวในตอนต้นๆถึงการที่อาริส
โตเติลมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อประชาธิปไตยมากขึ้น หรือให้ชัดขึ้น) ²⁸ กระนั้น จากการที่ขบวนการต่อสู้เพื่อ
ความเท่าเทียมกันนี้ มุ่งสร้างรูปแบบทางการเมืองการปกครองแบบใหม่ขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่า รูปแบบการ
ปกครองที่พวกเขามุ่งปรารถนานั้นเป็นของใหม่ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเลย ดังนั้น พวกเขาจึงมีความ
จำเป็นต้องกำหนด “ชื่อ” รูปแบบการปกครองดังกล่าวเพื่อความสะดวกในการรณรงค์ต่อสู้เรียกร้อง ซึ่ง
เกิดขึ้นในช่วงหลังจุดจบของขบวนการใน ค.ศ. 1649 แล้ว นั่นคือ ใน ค.ศ. 1656 เจมส์ แฮริงตัน
(James Harrington) ได้ตีความความหมายของประชาธิปไตยขึ้นใหม่ และใช้มันในความหมายของ
รูปแบบการปกครองของประชาชนที่ดี (good popular government) และบัญญัติคำว่า “อนาธิปไตย”
(anarchy) มาใช้เรียกรูปแบบที่อำนาจตกอยู่ในมือของทรราชย์แห่งฝูงชนไร้ระเบียบ หรืออีกนัยหนึ่งคือ
รูปแบบการปกครองของประชาชนหรือประชาธิปไตยในแบบที่เลว (corrupt democracy) ซึ่งต่อมาวิล
เลียม เพ็ทตี (William Petty) ได้ขึ้นมาปกป้องประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองที่ดี
ที่สุด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ประชาธิปไตยในความหมายของพวกเขาเหล่านี้มิได้หมายถึงรูปแบบการปกครอง
ทางตรงในแบบประชาธิปไตยโบราณที่เกิดขึ้นในนครรัฐเอเธนส์ แต่กลับมีความหมายไม่ต่างจาก
ประชาธิปไตยที่เราเข้าใจในปัจจุบัน นั่นคือ ตัวแบบการปกครองของประชาชนในระบบตัวแทน
(popular representative government) ²⁹

²⁷ David Wooton, “The Levellers”, *ibid.*, p. 87. และดู ไชยันต์ ไชยพร, “พัฒนาการของสื่อกับปรัชญาสิทธิ
เสรีภาพและพื้นที่สาธารณะ: แง่คิด บทเรียนและปัญหาบางประการจากสังคมตะวันตก” **วารสารรัฐศาสตร์สาร**
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์).

²⁸ แม้ว่า ในความคิดของอาริสโตเติล จะกล่าวถึงรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่ามีทั้งที่ดีและเลว แต่ภาพ
ของประชาธิปไตยของอาริสโตเติลที่มีอิทธิพลต่อคนในยุคกลางและช่วงต้นของยุคสมัยใหม่ โดยผ่านมาทางโทมัส
ฮอบบส์ที่มองประชาธิปไตยในฐานะระบอบทรราชย์ของฝูงชนที่ไร้กฎระเบียบ (the tyranny of the lawless
multitude) ดู ไชยันต์ ไชยพร, **แนวคิดทางการเมืองและสังคม** หน่วยที่ 8 เส้นทางประชาธิปไตย บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2547, หน้า 10-14.

²⁹ David Wooton, “The Levellers”, *ibid.*, p. 73.

จากการที่ขบวนการดังกล่าวเรียกร้องความเท่าเทียมกันโดยมุ่งไปที่การยกเลิกความแตกต่างทางฐานะชนชั้นระหว่างขุนนางและสามัญชน รวมทั้งการมุ่งยกเลิกความเหลื่อมล้ำในทางทรัพย์สินด้วย ตามที่ปรากฏในเนื้อหาหลักของแถลงการณ์ของขบวนการดังกล่าวซึ่งมีจอห์น ลิลเบิร์น (John Lilburne) เป็นผู้นำคนสำคัญ³⁰ โดยเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในประเด็นสำคัญๆดังต่อไปนี้คือ

สิทธิสำหรับประชาชนทุกคนในการเลือกตัวแทนของพวกเขา (right to for all people to vote for their representatives) *

สิทธิในการไม่ถูกบังคับให้รับผิด (right against self-incrimination)

เสรีภาพในศาสนาและการพิมพ์ (freedom of religion and press)

ความเสมอภาคต่อกฎหมาย (equality of all persons before the law)

จะต้องไม่มีผู้ใดตัดสินใครในเรื่องที่กระทบต่อชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สินได้นอกจากการพิพากษาโดยคณะลูกขุน (no judgment touching life, liberty or property but by jury trial)

ยกเลิกโทษประหารชีวิตยกเว้นความผิดข้อหาฆาตกรรม (abolition of capital punishment except for murder)

³⁰ จอห์น ลิลเบิร์นมีฉายาเป็นที่รู้จักกันว่า “Freeborn John” หรือ “จอห์น คนเสรี” เขาเป็นทหารยศพันโทในกองทัพฝ่ายรัฐสภา (the Parliamentarian Army) จากงานเขียนตีพิมพ์มากมายของเขา ทำให้ความคิดของเขาได้รับการสนับสนุนจากสามัญชนอย่างกว้างขวางและรวมทั้งเหล่าทหารในกองทัพด้วย ความคิดของเขาถือได้ว่ารุนแรงและก้าวหน้ากว่ายุคสมัย เขามีข้อวิพากษ์เรื่องต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ การปฏิรูปสังคม และในเรื่องความยุติธรรมทางอาญา เขาทำทนายอำนาจษัตริย์ รัฐสภาด้วยการแห่งเสรีภาพ เขาเคยถูกพิพากษาถึงสี่ครั้ง และใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในคุกและเสียชีวิตในขณะที่ถูกเนรเทศ เขาสามารถจะมีตำแหน่งใหญ่โตได้ถ้าเขายอมที่จะสนับสนุนโอลิเวอร์ ครอมเวล (Oliver Cromwell) ผู้ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการยึดอำนาจษัตริย์และต่อมาได้เป็นผู้กวาดล้างขบวนการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันของเขา ดู Leonard W. Levy, *Origins of the Fifth Amendment*, (New York: Oxford University Press: 1968) , p. 272.

* คำว่า “representative” ในบริบทนี้มีได้หมายถึงสมาชิกผู้แทนราษฎรอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน แต่ตามบริบทของทฤษฎีในศตวรรษที่สิบเจ็ดและเจ็ดนาของขบวนการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกัน หมายถึง ผู้กระทำแทนคนหนึ่ง หรือกระทำในนามของคนๆหนึ่ง เช่นในกรณีของตัวแทน ทนาย นายทหาร ผู้ช่วย ตัวแทนของศาสนจักร ดู Hanna Fenichel Pitkin, *The Concept of Representation*, (Berkeley: University of California Press: 1972), pp. 19, 119, 121.

ห้ามบังคับเกณฑ์ทหารที่ขัดต่อมโนธรรมของมนุษย์นั้น (no military conscription of conscientious objectors)

ห้ามการผูกขาด บังคับการบริจาคหรือเก็บภาษีสินค้าผลิตเพื่อขายในประเทศ (no monopolies, tithes, or excise taxes)

ต้องเก็บภาษีรายได้ตามอัตราส่วนที่เหมาะสมจริงกับฐานทรัพย์สินของบุคคล (taxation proportionate to real or personal property)

จัดลำดับความรุนแรงในการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด (grading of punishments to fit the crime)

ยกเลิกการจับคนเข้าคุกด้วยเหตุจากการเป็นหนี้สิน (abolition of imprisonment for debt)³¹

หลักการข้อเรียกร้องของขบวนการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียม (the Levellers) นี้ได้รับการตีความแตกต่างกันไป นักวิชาการบางคนอย่างเช่น ใจ อึ๊งภากรณ์เห็นว่า ขบวนการดังกล่าวนี้ถือได้ว่า “บรรพบุรุษของพวกเขาสังคมนิยมปัจจุบัน”³² เป็นกลุ่มสามัญชนที่ต้องการทำลายความเหลื่อมล้ำทางทรัพย์สิน แต่ถูกชนชั้นนายทุนที่มีโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ เป็นผู้นำปลุกระดมใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับกษัตริย์ และชนชั้นขุนนาง เพราะชนชั้นนายทุนและผู้ครองที่ดินระดับกลางขาดฐานพลังมวลชน “แต่หลังจากที่รบสำเร็จแล้ว พลังมวลชนของคนชั้นล่างและการตื่นตัวทางความคิดของคนชั้นล่างที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการปฏิวัติ กลายเป็นภัยหลักต่อชนชั้นปกครองใหม่ เพราะแนวความคิดของสามัญชนต้องการ

³¹ ใน ค.ศ. 1649 ลิลเบอร์ตีพีมพ์ “หลักการของประชาชน” (Agreement of the People) ซึ่งถือเป็นแถลงการณ์สำคัญสำหรับการปฏิรูปกฎหมายอังกฤษและรวมถึงรัฐธรรมนูญอเมริกันในเวลาต่อมาด้วย ข้อความดังกล่าวนี้ได้ถูกลักลอบนำออกจาก “The Tower of London” ที่ลิลเบอร์ตีและพวกถูกคุมขัง

³² ใจ อึ๊งภากรณ์, “สถาบันกษัตริย์ในระบบทุนนิยม: เปรียบเทียบกรณีไทยกับต่างประเทศ” ใน วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2546 ฉบับปรัชญาการเมือง 1-The Matrix คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 165. ศาสตราจารย์คริสโตเฟอร์ ฮิลล์ (Christopher Hill) นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ชาวอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์อังกฤษในช่วงการปฏิวัติในศตวรรษที่สิบเจ็ดเห็นว่า กลุ่มที่มีแนวทางที่เรียกได้ว่าเป็นสังคมนิยมคือกลุ่ม “Digger Communism” ส่วนกลุ่ม “Levellers” นั้น ฮิลล์เห็นว่าเป็นแนวประชาธิปไตย ดังที่เขาเรียกกลุ่มนี้ว่า “Leveller Democracy” แต่ก็นำสงสัยว่าคำว่า “democracy” ในความเข้าใจของฮิลล์นี้หมายถึงประชาธิปไตยสมัยใหม่หรือแบบโบราณ ดู Christopher Hill, “Premature Obsequies?” in *After the End of History*, edited with an introduction by Alan Ryan, A History Today Book, (London: Collins & Brown: 1992), p. 10.

จะเดินหน้าต่อไปเลยขอบเขตการปฏิบัติที่นายทุนและผู้ครอบครองที่ดินขนาดกลางตั้งไว้ คือสามัญชนต้องการจะล้มทั้งระบบขุนนาง อภิสิทธิ์ทางเศรษฐกิจที่มาจากระบบทรัพย์สินเอกชน” ³³

แต่ถ้าเรานำหลักการวิเคราะห์ลักษณะการปกครองของอาริสโตเติลมาตรวจสอบหลักการของ ขบวนการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันนี้ เราจะพบว่า ขบวนการดังกล่าวนี้อาจจะมีลักษณะที่ออกไป ในทาง “ประชาธิปไตย” ตามความเข้าใจของอาริสโตเติลอยู่ไม่น้อย นั่นคือ หลักการการเน้นเรื่องความ เสมอภาคและความเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย และตลอดจนการปฏิเสธการผูกขาด การเก็บภาษี หรือเงินบังคับบริจาคที่เอื้อประโยชน์ต่อกษัตริย์และชนชั้นขุนนางที่เป็นชนชั้นปกครองดั้งเดิมที่ดำรงอยู่ แต่ในทางปฏิบัติ ภาพรวมของการปฏิวัติกลับแสดงออกถึงการต่อสู้ระหว่างกฏุมพี (bourgeoisie) กับ พวกขุนนางและกษัตริย์ โดยสังเกตได้จากการมุ่งยกเลิกระบบฐานันดร ³⁴ เพื่อการนำไปสู่การขึ้นสู่ อำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมา การเรียกร้องสิทธิที่ถูกละเลยว่าเป็น สิทธิแบบสมัยใหม่ที่เป็นสิทธิที่พรากจากไม่ได้จากความเป็นพลเมืองและสิทธิอื่นๆดังกล่าว ถือได้ว่าเป็น การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพที่ยังประโยชน์ให้แก่พวกกฏุมพีหรือชนชั้นผู้มีทรัพย์สินมากกว่าคนชั้นล่าง ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นสิทธิเสรีภาพในการค้าขาย การเลือกตัวแทน การต่อต้านการเก็บภาษี (excise) เสรีภาพในความคิดความเชื่อ สิทธิเสรีภาพในสื่อสิ่งพิมพ์หรือแม้แต่สิทธิในการปฏิวัติหากผู้ปกครองกดขี่ เพราะสิทธิเสรีภาพที่ว่ามานี้ จะเป็นไปไม่ได้เลยหากปราศจากซึ่งกำลังทรัพย์ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เสรีภาพที่ปราศจากฐานกำลังเศรษฐกิจ (unpropertied freedom) นั้นก็เป็นเพียงเสรีภาพที่ล่องลอย ขณะเดียวกันสิทธิบางอย่างก็ดูจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่เป็นความต้องการจำเป็นของชนชั้นล่างแต่อย่างใด ในขณะที่น่าสังเกตว่า ขบวนการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมนี้ มิได้เรียกร้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรงของพลเมืองทุกคน อย่างที่เคยเกิดขึ้นในประชาธิปไตยเอเธนส์สมัยกรีกโบราณ ขณะเดียวกัน ข้อเรียกร้องมิให้มีการละเมิดชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สินได้นอกจากจะผ่านกระบวนการตัดสินโดยคณะ

³³ ใจ อึ๊งภากรณ์, “สถาบันกษัตริย์ในระบบทุนนิยม: เปรียบเทียบกรณีไทยกับต่างประเทศ”, เพิ่งอ้าง, หน้า 165.

³⁴ ดู Perry Anderson, *Passages from Antiquity to Feudalism*, (London: New Left Books: 1974), *Lineages of Absolutist State*, (London: New Left Books: 1974), Christopher Hill, *Intellectual Origins of the English Revolution*, (Oxford: Clarendon Press: 1965, 1980), *Change and Continuity in Seventeenth Century England*, (London : Weidenfeld and Nicolson: 1974), *The Century of Revolution 1603-1714*, (Walton-on-Thames: Nelson: 1980, 2nd ed.), Neal Wood, *John Locke and Agrarian Capitalism*, (Berkeley: University of California Press: 1984), Ellen Meiksins Wood and Neal Wood, *A Trumpet of Sedition: Political Theory and the Rise of Capitalism, 1509-1688*, (London: Pluto: 1997).

ลูกขุน ก็สามารถ ตีความไปในทางที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มสามัญชนผู้มีทรัพย์สินใหม่ที่กำลังเติบโตขึ้นมา ทำลายอำนาจชนชั้นปกครองเก่า อันได้แก่ชนชั้นกฎหมายนั่นเอง³⁵

V

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการต่อสู้เรียกร้องเพื่อความเท่าเทียมกันนี้จะยังสิทธิประโยชน์ให้แก่ชนชั้นกฎหมายโดยส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้เสียทีเดียวว่าสิทธิความเสมอภาคดังกล่าวนี้ส่งผลไปสู่ชนชั้นที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าด้วยในเวลาต่อมา ดังนั้นจากแนววิเคราะห์ในแบบของอาริสโตเติล สามารถตีความได้ว่า ขบวนการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมกันในอังกฤษนี้มีลักษณะผสมทั้งประชาธิปไตยและคณาธิปไตย แต่ความเป็นคณาธิปไตยจะชัดเจนและมีมากกว่าความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งทำให้เราต้องทบทวนประเด็นที่ตีความว่าขบวนการดังกล่าวเป็นบิดาแห่งทฤษฎีประชาธิปไตยสมัยใหม่ และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องทบทวนตรวจสอบความหมายของ “ประชาธิปไตยสมัยใหม่” กับ “ประชาธิปไตย” ในความคิดของอาริสโตเติลอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า หลังจากทีประชาธิปไตยเอเธนส์สิ้นสุดลง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการจับฉลากผู้คนพลเมืองเข้าไปในประชุมสภาหรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็สิ้นสุดลงไปด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นในการปกครองหลังจากนั้น ไม่ว่าจะเป็นนคร-สาธารณรัฐอิตาลีที่มีการเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองทุกตำแหน่ง หรือการปฏิวัติของชนชั้นกฎหมายในยุโรป-อเมริกาในศตวรรษที่สิบเจ็ด-สิบแปด ก็ดูจะเป็นแนวทางที่อาริสโตเติลน่าจะเรียกว่าเป็นคณาธิปไตยมากกว่าประชาธิปไตย สังเกตได้ว่าในศตวรรษที่สิบเอ็ดและสิบสอง ผู้มีทรัพย์สินและชนชั้นสูงหรืออภิชน (noble) คงจะเป็นอะไรที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ง่ายนัก แต่เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่สิบเจ็ดและสิบแปด จากการเปลี่ยนแปลงในเงื่อนไขทางการผลิตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดชนชั้นผู้มีทรัพย์สินหรือกฎหมายที่แยกจากชนชั้นขุนนางหรือกษัตริย์ จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่การปฏิวัติที่ผู้คนในปัจจุบันมักจะเข้าใจว่าเป็นการปฏิวัติที่แผ้วทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตยแบบใหม่ (modern democracy) โดยนวัตกรรมที่เรียกว่า “การปกครองแบบตัวแทน” (representative government) ถูกนำเสนอขึ้นในฐานะที่เป็น “สิ่งประดิษฐ์ใหม่

³⁵ ดู Neal Wood, *The Politics of Locke's Philosophy: A Social Study of An Essay Concerning Human Understanding*, (Berkeley: University of California Press: 1983); John Locke and Agrarian Capitalism, *ibid.*.

ซึ่งยังไม่มีใครรู้จัก...(นั่นคือ: ผู้เขียน)...ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy)”³⁶ โดย เดสตู เดอ เทรซี (Destutt de Tracy) นักคิดชาวฝรั่งเศสในศตวรรษที่สิบแปดผู้ซึ่งศาสตราจารย์โรเบิร์ต ดาล นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งในศตวรรษที่ยี่สิบได้ยกย่องให้เป็นนักคิดที่สามารถทำให้ประชาธิปไตยเปลี่ยนโฉมหน้าจากรูปแบบการปกครองโบราณที่ใช้ได้เฉพาะกับนครรัฐหรือชุมชนเล็กๆไปสู่ประชาธิปไตยรัฐชาติ³⁷ โดยเน้นไปที่กระบวนการเลือกตั้ง และปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอย่างเท่าเทียมกันของมหาชนพลเมือง

สิ่งที่เราจะศึกษาตรวจสอบต่อไปคือ ต้นกำเนิดความคิดเรื่อง “การปกครองแบบตัวแทน” หรือ “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (representative government or democracy) ของเดสตู เดอ เทรซีโดยการวิเคราะห์ผ่านมุมมองของอาริสโตเติล

³⁶ A Commentary and Review of Montesquieu's Spirit of Laws (Philadelphia: 1881), p. 19, cited in Adrienne Koch, *The Philosophy of Thomas Jefferson* (Chicago: 1964), pp. 152-157 อ้างใน Robert Dahl and Edward R. Tufte, *Size and Democracy*, (Stanford: Stanford University Press: 1973), p 9.

³⁷ Robert A. Dahl and Edward R. Tufte, *Size and Democracy*, *ibid.*, pp. 7-9.